

KEMI-TORNION AMMATTIKORKEAKOULU

Printtitoimittaja luovii etiikan viidakossa alusta loppuun

Ammattietiikka toimittajan työssä

Susanna Eriksson

Kulttuurialan opinnäytetyö
Viestinnän koulutusohjelma
Medianomi (AMK)

TORNIO 2011

TIIVISTELMÄ

Eriksson, Susanna 2011. Printtitoimittaja luovii etiikan viidakossa alusta loppuun. Ammattietiikka toimittajan työssä.

Opinnäytetyö. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu. Kulttuuriala. Viestinnän koulutusohjelma. Sivuja 37. Liitteitä 1.

Opinnäytetyöni aiheena on ammattietiikan näkyminen kirjoittavan sanomalehtitoimittajan jokapäiväisessä työssä. Halusin selvittää eritoten sitä, miten iän tuoma kokemus sekä tiedot ja taidot vaikuttavat toimitusprosessin aikana tehtäviin valintoihin. Tavoitteenani on selvittää, millaisissa tilanteissa toimittajat pohtivat ratkaisuja eettisten ohjeiden pohjalta, ja miten työpaikoilla käsitellään etiikkaa. Pysin myös etsimään keinoja, joilla eettistä ajattelua pystyttäisiin tuomaan paremmin mukaan toimittajien työhön.

Kiinnostuin aiheesta tehtyäni koulussa seminaarityön väkivaltautisoinnista. Tällöin mieleeni heräsi kysymyksiä, kuten se, miten työpaikoilla itse asiassa käsitellään eettisiä asioita. Kysymyksiini olen koettanut tämän tutkimuksen avulla hakea vastauksia. Pysin antamaan toimittajien mielipiteille äänen, sillä koko tutkimukseni perustui siihen, miten toimittajat itse kokevat etiikan vaikutukset ja velvoitteet.

Käytin opinnäytetyössäni media-alan kirjallisuutta saadakseni selville, miten teorian mukaan eettisten kysymysten ääressä tulisi toimia. Opinnäytteeni on toiminnallinen opinnäytetyö, johon kirjallisuuden tueksi tein myös kolme teemahaastattelua työharjoittelupaikkani sanomalehti Karjalaisen toimittajilta. Saadakseni selville, miten ammattieettiset ratkaisut ja Journalistin ohjeet 2011 toimivat käytännössä, haastattelin eri-ikäisiä ja -taustaisia toimittajia. Opinnäytetyössäni käytin myös yhtä omaa artikkeliani. Kirjallisuuden, haastattelujen, omien kokemusteni sekä artikkelini pohjalta pohdin omaa ammattieettistä osaamistani ja kehittymistäni.

Toimittajan ammattieettinen tapa toimia kehittyy kokemuksen myötä. Eettiset ratkaisut tulevat selkärangasta, mutta jokaista tapausta on käsiteltävä kuitenkin yksinään, sillä minkäänlaisia yksiselitteisiä ratkaisumalleja ei ole olemassa. Toimittaja voi siis lukea teoriaa vaikka kuinka paljon, mutta vasta konkreettinen työ osoittaa, miten ammattieettisesti haastavissa tilanteissa toimii, ja miten tilanteita oikeasti ratkaistaan. Eettisesti haastavissa tilanteissa toimittajat kääntyvät esimiestensä, pomojensa sekä työkollegoidensa puoleen.

Asiasanat: toimittajan ammattietiikka, Journalistin ohjeet, sanomalehti Karjalainen, journalismi

ABSTRACT

Eriksson, Susanna 2011. Printjournalist tacks at the jungle of ethics from beginning to end. Professional ethic at journalist's work.

Bachelor's thesis. Kemi-Tornio University of Applied Sciences. Business and Culture. Degree Programme of Media Arts. Pages 37. Appendices 1.

The topic of my Thesis was professional ethics of journalism and how it influences the daily work of a journalist. I specially wanted to find out how the experience, skills and knowledge that comes with seniority influences the choices made during the process of writing an article. My aim is to research the situations where journalists make their decisions based on ethical thinking and how the concept of ethics is dealt with at workplaces. I also try to search for methods to bring ethical thinking closer to actual work of journalists.

My interest in this topic comes from my second year at the University of Applied Sciences when I did a paper on the coverage of violence news. That paper raised some questions to which this study tries to find the answers. Through my Thesis I have tried to give voice to the thoughts of journalists because my interest in doing this research was to know how the journalists themselves experience the obligations and influences ethics bring to their work.

For the purposes of my Thesis I used literature discussing media industry to find out how one should proceed with ethical questions in theory. My Thesis is functionally investigational Thesis for the completion of which I conducted theme interviews of three journalists at the newspaper Karjalainen where I did my practical training. To find out how the professional ethic choices and Guidelines for Journalists work in practice, I interviewed journalists with various backgrounds and ages. I also pondered my own ethical thinking during my work and my development.

An editor's professional way to work develops by experience. Ethical solutions emerge from vertebral behavior. However, each case must be dealt with in isolation because clear-cut solutions do not exist. No matter how much theory editors study, it is only their concrete experiences that shows how to work ethically in challenging situations, and how real situations are resolved. In ethically challenging situations editors are turning to their superiors, their colleagues, and bosses.

Keywords: Journalists work ethic, Guidelines for Journalists, newspaper Karjalainen, journalism

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 AINEISTO JA KESKEISET KÄSITTEET	7
2.1 Kirjallisuus ja haastattelut	7
2.2 Journalismi	7
2.2.1 Sananvapaus	8
2.2.2 Journalismin totuudellisuus ja objektiivisuus	9
2.3 Toimittaja	9
2.4 Etiikka työelämässä	10
2.4.1 Journalistin ammattietiikka	10
2.4.2 Journalistin ohjeet	11
2.5 Toimitusten normit meillä ja muualla	13
2.5.1 Pohjoismaat	13
2.5.2 STT ja BBC	13
2.6 Julkisen sanan neuvosto eli JSN	14
3 AMMATTIETIIKAN ILMENTYMINEN TYÖELÄMÄSSÄ	15
3.1 Ammattietiikan todellisuus ja toimittajan ammatillinen kehittyminen	16
3.2 Yksilönsuoja ja haastattelun oikeudet	18
3.3 Etiikasta keskustelu	18
4 JOURNALISTIN OHJEET SUUNNANNÄYTTÄJÄNÄ	21
4.1 Sanomalehti Karjalaisen sisäinen eettinen ohjeisto	21
4.2 Uudistuneet Journalistin ohjeet	22
5 KIRJOITTAMINEN ITSELLE LÄHEISESTÄ AIHEESTA	24
5.1 Juttuidea omasta elämästä	24
5.2 Haastateltavan kunnioittaminen	25
5.3 Haastattelutilanne	26
5.4 Kirjoitusprosessi	28
5.5 Tekstin tarkistuttaminen ja korjaaminen	28
6 YHTEENVETO JA POHDINTA	31
LÄHTEET	33
LIITTEET	35

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni on toiminnallinen opinnäytetyö, ja sen tarkoituksena on selvittää, kuinka arkipäiväinen asia ammattietiikka ja siihen liittyvät haasteet ovat toimittajien jokapäiväisessä työssä. Eritoten tutkin sitä, miten journalismin parissa kauemmin työskennellyt toimittaja ja vasta-alkaja eroavat eettisten kysymysten käsittelyssä. Selvitän työssäni myös miten vasta-alkajan ajattelu ja toiminta eroavat konkarista niin ajankäytöllisesti kuin toimintatavoiltaan.

Kiinnostuin journalismin eettisestä osa-alueesta jo toisena opiskeluvuoteni tehdyn seminaarityöni aikana, kun käsittelin Jokelan koulusurmien uutisointia. Jokelaa en tässä työssäni käsittele, vaan tarkoitukseni on selvittää, miten ja millaisissa tilanteissa toimittajat joutuvat erikseen miettimään ammattieettisiä kysymyksiä, ja miten niin sanotun normaalin työpäivän aikana etiikka ilmenee. Tutkimukseni kohdistan erityisesti printtijournalismiin.

Koska tarkoitukseni on tutkia etiikkaa nimenomaisesti juttujen työstämisen kannalta, päätin rajata Julkisen sanan neuvoston kokonaan pois opinnäytetyöstäni. JSN:n toiminta kohdistuu paitsi valmiiden tuotoksien tutkintaan, myös journalistisen työprosessin vaiheisiin, esimerkiksi tiedonhankintaan. Koen kuitenkin, ettei JSN ole olennainen osa opinnäytetyötäni. Journalistin ohjeita puolestaan tutkin työssäni, sillä ne vaikuttavat kriittisellä tavalla jutun tekoon alusta loppuun, ja jokainen toimittaja on ollut tekemisissä niiden kanssa.

Haastattelin helmikuussa 2011 työharjoittelupaikassani, sanomalehti Karjalaisessa, kolmea toimittajaa. Haastattelujen avulla pyrin saamaan selville, miten suuri rooli etiikalla on toimittajien ammatti-identiteetissä ja miten ammattieettisiä ohjeita ja toimintatapoja tulisi heidän mielestään kehittää. Ennen kaikkea kohdistin huomioni iän tuomaan kokemukseen ja sen merkitykseen toimitusprosessin aikana. Haastattelujen pohjana käytin Karjalaiseen tekemääni artikkelia (liite 1). Näin itselleni oli helpompaa vertailla omia kokemuksiani ja päätöksentekoprosessiani siihen, mitä ja miten kokeneemmat toimittajat olisivat toimineet ja mitä he olisivat tehneet toisin.

Aiheeni on mielestäni ajankohtainen, sillä 2000-luvun aikana tapahtuneet ampumaväli-kohtaukset, ja esimerkiksi entisen pääministeri Matti Vanhasen niin sanottu lautakasakiista ovat nostaneet toimittajien eettiset valinnat keskustelun aiheeksi. Myös Internet vaikuttaa toimittajien työhön, sillä siinä missä joskus ennen oli päivä aikaa saada uutiset kokoon, on nyt vain muutamia tunteja aikaa saada uutta tietoa Internetiin ennen muita.

Uskon opinnäytetyöstäni olevan apua niin nykyisille toimittajille kuin media-alan opiskelijoillekin. Opiskelijat voivat työni kautta pohtia omaa ammattieettistä ajattelumaailmaansa, kun taas työpaikoilla voidaan puolestaan miettiä, olisiko ammattieettisistä asioista tarvetta puhua enemmän kuin tällä hetkellä.

2 AINEISTO JA KESKEISET KÄSITTEET

2.1 Kirjallisuus ja haastattelut

Opinnäytetyöni teoreettisen viitekehyksen pääteoksena olen käyttänyt Jorma Mäntylän ”Journalistin etiikka” –teosta (2008), jonka avulla olen myös tarkentanut ja rajannut tutkimuskysymyksiäni. Lisäksi olen käyttänyt Tapani Huovilan teosta ”Toimittaja – tiedon etsijä ja vaikuttaja” (2005) opinnäytetyöni teoriaosuuteen.

Olen hyödyntänyt opinnäytetyössäni paljon Risto Kuneliuksen kirjaa ”Viestinnän vallassa. Johdatus joukkoviestinnän kysymyksiin” (2004). Olen käyttänyt teoriaosuuden kirjoittamiseen myös media-alan oppikirjoja ja muuta kirjallisuutta. Lisäksi Internet-lähteitä olen käyttänyt, lähdekritiikin toki muistaen.

Opinnäytetyötäni varten haastattelin työharjoittelupaikallani sanomalehti Karjalaisessa kolmea toimittajaa. Haastatteluista kaksi tein rauhalliseen aikaan työpaikan ruokalassa, ja yhden haastatteluista toimittajan omassa työhuoneessa. Haastattelut ajoittuivat aamu- ja iltapäivään. Tein haastattelut kolmen päivän aikana siten, että päivässä oli yksi haastattelu. Haastattelut kestivät puolesta tunnista puoleentoista tuntiin. Nauhoitin haastattelut ja myöhemmin litteroin, eli kirjoitin ne sanasta sanaan tietokoneelle.

Tein haastattelut temahaastatteluina, eli kysyin toimittajilta, mitä mieltä he olivat ammattietiikan vaikutuksista työelämäänsä. Temahaastattelu on kuin keskustelua, jonka tarkoituksena on selvittää tutkijaa kiinnostavia asioita (Aaltola & Valli 2001, 24). Haastattelut tein puolistrukturoidulla kysymyspatteristolla, jättäen tilaa jatkokysymyksille ja avoimelle keskustelulle.

2.2 Journalismi

Journalismi on ajankohtaista tietoa, jota välitetään vastaanottajalle. Journalismin tulee myös olla faktoihin perustuvaa (Hemánus 1989, 21). Ajankohtaisuus on kuitenkin journalismissa suhteellinen käsite, sillä esimerkiksi historian tapahtumat voivat olla ajan-

kohtaisia jopa vuosisatoja tapahtumien jälkeen. Journalismin tehtävä on kertoa vastaanottajalle maailman tapahtumista mahdollisimman reaaliaikaisena. Todellisuudessa, etenkin printtijournalismissa, journalistinen prosessi lähtee liikkeelle usein vasta tapahtumien jo tapahduttua. (Kunelius 2004, 21.)

Journalismin tehtävä voidaan jakaa kolmeen osaan: tiedonvälittämiseen, keskustelun herättämiseen sekä yhteiskunnan kriittiseen tarkasteluun ja vallankäytön valvontaan (Internetix 1 2011). Tiedonvälittämistä on uusien asioiden kertominen vastaanottajalle. Tiedonvälittäminen voidaan jakaa kahteen osaan, vastaanottajan kannalta kiinnostaviin sekä yhteiskunnallisista asioista kertoviin asioihin. (Huovila 2005, 7.)

Keskustelun herättämiseksi tulee toimituksissa yrittää etsiä ja julkistaa erilaisia asioita yhteiskunnasta. Vastaanottajille tulee esittää vaihtoehtoja viranomaisten tavoitteista. (Huovila 2005, 8.) Journalismin tulisi kantaa vastuu myös keskustelun herättämisestä. Yhteiskuntaa ja vallankäyttöä journalismi puolestaan tutkii sen pohjalta, ettei valtaapitävät voi tehdä mitä huvittaa ilman sen julkisuuteen tuloa (Internetix 2 2011).

2.2.1 Sananvapaus

Jo poliittisen lehdistön aikana syntyi käsitys sananvapaudesta valtioiden yritettyä sekaantua siihen, mitä lehdissä saa julkaista. Sananvapaudesta tuli poliittinen kysymys, joka johti liberalistisen sananvapauskäsityksen syntyyn. Kuka tahansa saattoi julkaista mielipiteensä, eikä kenenkään tulisi puuttua tähän oikeuteen. (Kunelius 2004, 62–64.)

Sananvapaus merkitsee edelleen esteetöntä mahdollisuutta saada ja jakaa tietoja ja näkemyksiä ilman, että kukaan sensuroi niitä etukäteen. Sen toteutuminen vaatii kuitenkin sananvapauden nimissä toimivan tahon omaa valvontaa. Mikäli näin ei tapahdu, joudutaan asioihin puuttumaan lakien kautta. Tämä puolestaan merkitsee sananvapauden rajoittumista. (Huovila 2004, 122.)

Suomen perustuslaissa oleva sananvapauslaki pyrkii rajoittamaan sananvapautta mahdollisimman vähän. Laeilla pyritään rajoittamaan sellaisten alueiden asioiden käsittelyä,

joiden toiminta saattaa vaarantua, mikäli tietoja tulee liikaa julkisuuteen. Tällainen alue on esimerkiksi maanpuolustus. (Mäntylä 2008, 10.)

2.2.2 Journalismin totuudellisuus ja objektiivisuus

Journalismin päämääränä ei saa olla valmiiden mielipiteiden saneleminen, vaan vastaanottajalle tulee tarjota vaihtoehtoja, joista hän voi itse määrittää mielipiteensä. Toimittajan tulee siis olla objektiivinen yhteiskunnassa tapahtuvia asioita kohtaan ja kertoa niistä niin, ettei jutusta tule tiettyä mielipidettä tuputtavaa. (Huovila 2005, 162.)

Journalismin totuudellisuus on jo monien maiden eettisissä koodistoissa, Suomessa siis Journalistin ohjeissa. Se on keskeisin ja tärkein käsite, sillä ilman totuudellisuutta journalismietiikalta putoaisi pohja. (Mäntylä 2008, 60–61.) Journalismissa onkin kyse siis faktapohjaisen tiedon välittäminen vastaanottajalle (Kunelius 2004, 21).

Objektiivisen journalismin tarkoitus on välttää toimittajan omien mielipiteiden ja näkemysten välittyminen totuuspohjaisiin juttuihin. Jutun totuuspohja tarkoittaa sitä, että siinä esitetyt väittämät ovat todennettavissa. Objektiivisuuteen kuuluu myös se, että juttuun kerätään vain oleelliset tosiasiat. Objektiivisuuden toteutumisesta ollaan usein eri mieltä, mutta hekin, jotka väittävät, ettei täysivaltaista objektiivisuutta voida saavuttaa, pitävät sen tavoittelua kuitenkin tärkeänä journalismin uskottavuuden kannalta. (Kuutti 2006, 156.)

2.3 Toimittaja

Yhteiskunnallisesti toimittajilla on paljon kaikenlaisia velvollisuuksia ja tehtäviä, mutta niitä ei pysty hoitamaan ilman vastaanottajia. Toimittajan työ on palveluammatti, jonka tehtävänä on palvella suuria kohderyhmiä tarjoamalla tietoa, jota vastaanottajat tarvitsevat (Uimonen 2009, 308).

Englanninkielisen sanan ”editor” merkitys on paitsi ”toimittaja”, myös ”julkaisija” ja ”leikkaaja”. Sana ”toimittaja” merkitsee siis juttujen koontia kokonaisuuksiksi viestin-

tävälineisiin. Journalisti, joka on vierasperäinen toimittaja-sanan vastine, on puolestaan tarkoittanut päiväkirjan pitäjää. Toimittaja-nimitystä on käytetty suomenkielessä aina 1500-luvulta saakka. (Huovila 2005, 41.)

Toimittajan tehtävänä on välittää uutta ja oleellista tietoa yhteiskunnasta ja siinä tapahtuvista muutoksista tiedon vastaanottajalle eli printtimedian tapauksessa lukijalle. Toimittajan tulee työssään toteuttaa objektiivisuutta siinä määrin kuin se on mahdollista. Jo valitessaan sen mistä tehdään juttu, toimittaja tulee tehneeksi päätöksen siitä, mikä yhteiskuntaa ja lukijoita kiinnostaa. Toimittajalla on vastuu sekä yhteiskunnasta että sananvapauden säilyttämisestä. Kaikki toimitustyö perustuu kuitenkin siihen, että lukija voi luottaa tiedotusvälineeseen. (Huovila 2005, 42, 164–166, 171.)

2.4 Etiikka työelämässä

Etiikka ja moraalit saattavat usein sekoittaa toisiinsa. Etiikassa on kysymys oikeasta ja väärästä, sillä sen tarkoitus on kertoa, millainen toiminta on hyväksyttävää ja oikeaa. Moraali puolestaan kertoo enemmänkin ihmisten ajattelu- ja toimintatavoista kuin siitä, millaista toiminnan tulisi olla. (Räikkö 2004, 9–10.) Etiikka ja moraalit ovat kuitenkin hyvin läheisiä käsitteitä keskenään (Nurmi 2002, 130, 593).

Ammattieettisiä sääntöjä on monilla eri aloilla. Eettiset ohjeet eivät kuitenkaan ole lakeja, vaan ne pyrkivät kertomaan kuinka tulisi toimia, jotta toteutettaisiin hyvää eettistä tapaa. Journalistin kohdalla eettiset ohjeet auttavat muun muassa siten, että niihin voi tukeutua ongelmatilanteissa ja niiden avulla voi miettiä perusteet toimintatavoilleen. (Räikkö 2004, 18, 21.)

2.4.1 Journalistin ammattieettiikka

Journalistietiikka määrittää toimittajan työtä määräämällä toimintaperiaatteet, joiden mukaan toimittajan tulee työnsä hoitaa. Se määrää myös sen, mitä tarkoituksellisesti toimittajalla saa työssään olla, niin yhteiskunnallisesti kuin ammatillisestikin. (Mäntylä 2008, 50.)

Toisin sanoen ammattietiikan mukaan toimittaja ei saa tehdä työtänsä esimerkiksi siten, että artikkeli tai uutisjuttu olisi puolueellinen jotain kansanryhmää kohtaan toisten kustannuksella. Se määrää myös sen, millä keinoilla toimittaja voi tietoja juttuunsa hankkia.

Kuten Philip Patterson ja Lee Wilkins toteavat kirjassaan ”Second Edition Media Ethics Issue and Cases” (1991 & 1994), eettisyys luo pohjan paremmalle journalismille. Tämän he perustelevat sillä, että eettinen journalismi herättää lukijoiden luottamuksen, mikä on tärkeää paitsi journalismin uskottavuuden vuoksi myös työn tekemisen kannalta. Eettinen journalismi velvoittaa journalistin tutkimaan juttuaan kunnolla ja jättämään esimerkiksi vaikutusyritykset sen ulkopuolelle. (Patterson & Wilkins 1991 & 1994, 1.)

Journalistietiikka jaetaan tyypillisesti kahteen eri luokkaan, deontologiseen ja teleologiseen etiikkakäsitykseen. Deontologisen käsityksen mukaan toimittajan tulee artikkelissaan kertoa totuus ja faktoittaa se mahdollisimman laajasti välittämättä julkistamisen seurauksista. Deontologisen etiikkasuuntauksen mukaan toimivaa toimittajaa voidaan kutsua niin sanotuksi totuustoimittajaksi. (Mäntylä 2008, 50.)

Teleologisen etiikkakäsityksen mukaan toimittajan velvollisuus on puolestaan miettiä, mitä seurauksia artikkelin julkaisemisella on. Teleologisen suuntauksen mukaan toimittaja on valmis muuttamaan totuutta, mikäli se on suuren yleisön kannalta edullisinta. (Mäntylä 2008, 50.)

Toimittajan työn perusta on kuitenkin tiedon jakaminen, joten jos hänen tietoonsa tulee yhteiskunnallisesti merkittävää tietoa, on hänen velvollisuutensa kertoa siitä lukijoille. Ei kuitenkaan ole olemassa vain yhtä totuutta siitä, miten toimia, sillä toimittajan tulee tapauskohtaisesti harkita, mitä seurauksia jutun julkistamisella olisi. (Huovila 2005, 167–168.) Yhteiskunta kuitenkin muuttuu ja sen vuoksi on selvää, että myös journalistin etiikan tulee mukautua nykypäivään. (Mäntylä 2008, 188.)

2.4.2 Journalistin ohjeet

Journalistin eli toimittajan työtä rajaavat paitsi lait, myös Journalistin ohjeet. Tärkeimmät lait koskevat yksityisyyden suojaa sekä sananvapautta. Jo Suomen perustuslaissa taataan ihmiselle oikeus sananvapauteen. Tämä takaa journalistille mahdollisuuden tehdä työtään, sillä viestintään ei tule puuttua enempää kuin on pakollista. On kuitenkin katsottu, että pakollisia poikkeuksia lakiin on pitänyt tehdä muun muassa maanpuolustuksen, tekijänoikeuksien, terveys- ja sosiaaliviranomaisten toiminnan sekä lastensuojelun osalta. (Mäntylä 2008, 9–10.)

Journalistin ohjeet ovat yksityiskohtaisempia, ja ne rajaavat toimittajan työskentelyn periaatteita enemmän kuin lait. Onnistuessaan Journalistin ohjeet kuitenkin antavat vapauden yksityiskohtaisista laeista, ja tätä kautta toimittajan toimintavapaus kasvaa. (Mäntylä 2008, 11.) Journalistin ohjeissa kerrotaan heti ensitöiksi, etteivät ne ole lakeja, vaan ohjenuoria, joiden avulla toimittajien tulee tehdä itsenäisiä päätöksiä eettisten valintojensa suhteen. Tätä kautta Journalistin ohjeita ei myöskään tule käyttää rangaistuksien perusteena tuomioistuimissa. (Suomen Journalistiliitto, 2011.)

Journalistin ohjeet ovat Suomen Journalistiliiton julkaisema eettinen ohjenuora journalisteille. Ensimmäiset eettiset ohjenuorat laadittiin vuonna 1957, ja ne olivat nimeltään ”Etikettisäännöt Suomen sanomalehtimiehille”. ”Journalistin ohjeet” –nimellä ohjeita on laadittu vuodesta 1992. Ohjeita päivitettiin noin kymmenen vuoden välein. (Mäntylä 2008, 10.) Vuonna 2005 laadittiin edelliset Journalistin ohjeet (Suomen Journalistiliitto 2005). Nykyiset ohjeet ovat olleet käytössä vuoden 2011 tammikuusta lähtien (Suomen Journalistiliitto 2011).

Journalistin ohjeita on yhteensä 35 ja ne on jaettu viiteen eri osioon: ammatillinen asema, tietojen hankkiminen ja julkaiseminen, haastateltavan ja haastattelijan oikeudet, virheen korjaaminen ja oma kannanotto sekä yksityinen ja julkinen. Ohjeissa on määriteltä kolmenlaisia toimittajille yhteisiä arvoja. Ensiksi ovat inhimilliset perusarvot, jotka painottavat ihmisoikeuksia ja demokratiaa. Toisena ovat ympäristövaikutukset, ja kolmanneksi tulee sananvapaus. Ohjeiden tarkoituksena on, että vastaanottajat kykenevät tehtyjen juttujen perusteella rakentamaan oikeellisen kuvan yhteiskunnastaan sekä maailmasta. (Huovila 2005, 174–175, 163.)

Journalistin ohjeet suojaavat toimittajia muun muassa tilanteissa, joissa joku tai jotkut tahot yrittävät painostaa häntä esittämään jonkun asian tietyllä tavalla, tai jättää jutun kokonaan tekemättä (Huovila 2005, 43). Tästä kertoo Journalistin ohjeiden kohta numero 4, joka antaa selkeät ohjeet siitä, mitä toimittajan tulee välttää. Kohta korostaa myös toimittajan lahjomattomuuden velvoitetta. (Suomen Journalistiliitto 2011.)

2.5 Toimitusten normit meillä ja muualla

1990-luvun puolivälissä tutkittiin Euroopan journalistieettisiä koodistoja, ja todettiin niiden olevan pääpiirteiltään yllättävän samankaltaisia. 2000-luvulla eettisistä ohjeista löytyy yhä samankaltaisuutta. Tästä voidaan vetää kaksi johtopäätöstä. Ensinnäkin hyvän journalismin pääpiirteet ovat monissa Euroopan maissa hyvin samanlaiset ja toiseksi eettisiä ohjenuoria pidetään nykyaikaisen ja länsieurooppalaisen valtion tunnuksena. (Mäntylä 2008, 183–185.) Myös monilla tietotoimistoilla on omat eettiset normistonsa.

2.5.1 Pohjoismaat

Verrattaessa pohjoismaiden eettisiä koodistoja keskenään tulee huomanneeksi ne melko samankaltaisiksi. Sekä Suomen, Ruotsin, Norjan, Tanskan että Islannin eettiset koodistot painottavat muun muassa sananvapauden turvaamista, tietojen oikeellisuutta sekä toimittajan vastuuta julkaisemastaan jutusta. Myös lahjomattomuuden koodi löytyy kaikista viidestä koodistosta. (EthicNet 2010.)

Erojakin toki löytyy. Esimerkiksi Ruotsin koodistossa on mainittu hyvin tarkkaan tilanteita, joissa tulee noudattaa erityistä varovaisuutta ja harkintaa esimerkiksi yritysten tuotekehittelyn paljastumisen riskin kohdalla. Norjan koodisto puolestaan on hyvinkin yksityiskohtainen, kun taas Tanskan on kohtuullisen suppea. Islannin koodiston lopussa selitetään lyhyesti, miten mahdollisen kantelun kohdalla tulee toimia, ja millä perusteilla Islannin eettinen komitea päättää minkälaisen tuomion se antaa. (EthicNet 2010.)

2.5.2 STT ja BBC

Suomen Tietotoimiston eli STT:n Internet-sivuilta on löydettävissä sen käyttämät eettiset koodit. Sivuilta löytyy paitsi yleiset Journalistin ohjeet, myös STT:n käyttämä sisäinen koodisto. Näissä tarkennetaan Journalistin ohjeita esimerkiksi alaikäisten haastattelun ja poikkeuksellisten haastatteluolojen (muun muassa kriisit) kohdalla. Ohjeista on myös löydettävissä lisätietoa toimittajan oikeudellisesta vastuusta. (STT 2010.)

Vertailupohjan STT:n eettiselle säännöstölle antaa BBC:n eli British Broadcasting Corporationin vastaavat ohjeet. BBC:n ohjeet ovat myös yksityiskohtaisia, ja niistä on löydettävissä yhtäläisyyksiä STT:n säännöstöjen kanssa. Tämä ilmenee esimerkiksi siinä, että myös BBC:llä kehoitetaan käyttämään erityistä varovaisuutta muun muassa lasten haastattelemisessa. (BBC 2010.)

2.6 Julkisen sanan neuvosto eli JSN

Julkisen sanan neuvosto perustettiin vuonna 1968. Neuvostoon kuului alun perin 12 jäsentä, mutta 1990-luvun lopussa tehtyjen uudistusten myötä neuvostossa on nykyään mukana yhdeksän jäsentä. (Mäntylä 2008, 42–43.) Neuvoston tehtävänä on pitää huoli siitä, että toimittajat pitävät kiinni hyvästä lehtimiestavasta. Se huolehtii myös sananvapauden ja julkaisuvapauden noudattamisesta. (Huovila 2005, 123.)

Julkisen sanan neuvosto voi antaa tiedotusvälineelle nootin, olipa kyseessä sitten televisio, radio, lehti tai verkko- tai mobiilijulkaisu. Nootti tulee viivyttämättä julkaista kyseisessä tiedotusvälineessä. Julkisen sanan neuvosto ei kuitenkaan ole oikeus- tai tuomioistuin, eikä sen päätöksiä tule käyttää oikeuteen menneiden esimerkiksi kunnianloukkaussyytteiden tuomitsemispohjana. Julkisen sanan neuvostossa tehdyt ratkaisut perustuvat Journalistin ohjeisiin. (Huovila 2005, 123.)

3 AMMATTIETIIKAN ILMENTYMINEN TYÖELÄMÄSSÄ

Opinnäytetyöhöni haastattelin sanomalehti Karjalaisen yhtä nais- ja kahta miestoimittajaa. Haastateltaviksi valitsin eri-ikäisiä, eri tehtävissä toimineita, eri koulutustaustaisia sekä eri sukupuolta olevia toimittajia. Haastatteluista yhden tein toimittajan omassa työhuoneessa ja kaksi työpaikan ruokalassa kohtuullisen rauhallisena aikana. Haastattelut nauhoitin, jotta sain tarkasti ylös, mitä mieltä kukin haastateltavistani oli. Myöhemmin litteroin eli kirjoitin auki haastattelut. Haastatteluja analysoin vertailemalla haastattelemltani toimittajilta saatuja vastauksia keskenään.

Tein haastattelut puolistrukturoidusti. Kysymykset olivat samat kaikille, mutta tilaa jäi myös jatkokysymyksille (KvaliMOTV 2011). Puolistrukturoidun haastattelun aikana voi esiintyä tarvetta tarkentaa haastateltavan puheita jatkokysymyksillä. Puolistrukturoitu haastattelumetodi tarjoaa haastattelijalle tilaisuuden joustavuuteen, kun haastattelun aikana voi kysyä tarkentavia kysymyksiä. (Tilastokeskus 2011.)

Ensimmäinen haastattelemani toimittaja on 23-vuotias mies (jatkossa H1), joka työskentelee sanomalehti Karjalaisen ajankohtaistoimituksessa. Hän on työskennellyt Karjalaisessa noin vuoden ja ollut koko ajan samalla osastolla. Hän on koulutukseltaan teologian kandidaatti, mutta opiskelee kokopäivätyönsä ohessa teologian maisterin tutkintoa. Hänellä ei ole media-alaan liittyviä opintoja.

Toinen haastateltavistani, 30-vuotias nainen (jatkossa H2) on töissä Karjalaisen uutistoimituksessa. Hän on osa Karjalaisen kuntatoimitusta. Hän on työskennellyt Karjalaisessa vasta pari kuukautta, mutta aiempaa työkokemusta hänellä on pienestä, poliittisesti sitoutuneesta sanomalehdestä. Hän on filosofian maisteri pääaineenaan Suomen historia, mutta hän on myös opiskellut journalistiikan opintoja sivuaineopintoina, jotka ovat kuitenkin jääneet töihin pääsyn vuoksi kesken.

Kolmas haastattelemltani toimittajista on 58-vuotias mies (jatkossa H3). Hän on työskennellyt toimittajana noin 30 vuotta, joista Karjalaisessa noin 20 vuotta. Tällä hetkellä hän toimii rikos- ja oikeustoimittajana. Hän on opiskellut yhteiskuntatieteiden maisteriksi pääaineenaan valtio-oppi eli politologia. Sivuaineopintoja hänellä on tiedotusopis-

ta, sosiologiasta, Suomen sekä yleisestä historiasta ja kansantaloustieteestä. Hän on työskennellyt ennen rikos- ja oikeustoimittajan töitään niin talous-, politiikka-, pääkirjoitus- kuin aluetoimittajana.

3.1 Ammattietiikan todellisuus ja toimittajan ammatillinen kehittyminen

Haastattelemiini toimittajat totesivat, ettei eettisistä asioista sen kummemmin puhuttu, kun he uransa aloittivat. Kaikki totesivat, että journalismin eettiset säännöt oletettiin tunnettavan. He myös totesivat, että ammattieettinen pohdinta on kehittynyt kokemuksen myötä. (H1 & H2 & H3 2011.)

H3 (2011) kertoi, että hänen aloittaessaan uransa oletettiin, että Journalistin ohjeet tiedetään ja osataan. Koulutuksensa aikana hän kävi kurssin, jossa käsiteltiin Journalistin ohjeita. Haastateltava toteaa, että katsoo nykyään hän harvoin Journalistin ohjeita, vaan eettiset asiat tulevat nykyään jo selkärangasta. (H3 2011.)

H3 (2011) muistelee, että varsinkin uransa alkuaikoina hän mietti paljon, onko sovelias-ta kertoa joitain asioita vai kerrotaanko kaikki laveasti auki vai mitä asioita rajataan pois jutusta. Verkkomedian mukaan tulo sanomalehden arkeen on paitsi avannut uusia ikkunoita, myös mutkistanut etiikkaa. Tehdessään esimerkiksi rikosuutisia H3 kertoo tarkkailevansa usein myös kolmea Internet-lähdettä: suomi24-, murha.info- sekä Alibin keskustelupalstoja. Hän kertoo, että tietoihin pitää suhtautua kriittisesti, sillä oikean tiedon löytäminen voi olla haastavaa. Samaan hengenvetoon hän kuitenkin toteaa, että usein näillä foorumeilla tiedetään enemmän asioista kuin esimerkiksi poliisit. (H3 2011.)

Esimerkkinä voidaan käyttää Jyväskylässä tapahtunutta laukkururmaa. Tietoja mahdollisista surmaajista oli Internetin keskustelupalstoillakin olemassa, mutta toimittajan piti tarkkaan miettiä, voiko niitä käyttää. H3 (2011) toteaa, että hän pohjaa usein muutamia kysymyksiään poliisille soittaessaan keskustelupalstoilta saatuihin tietoihin. Hän kuitenkin korostaa, että käytettäessä Internetistä saatuja tietoja täytyy aina olla äärimmäisen varovainen eikä lehteen ainakaan tällä hetkellä voi laittaa Internetissä vellovia huhuja. (H3 2011.)

Eettisesti pulmalliset tilanteet tulevat aina yllättäen. Osa ei edes aina ehkä tajua, sillä asiat tulevat selkärangasta, mutta aina tapauskohtaisesti pitää miettiä miten toimitaan. Tällöin voidaan käydä nopea keskustelu joko uutispäällikön, toimitussihteerien, päätoimittajan tai jonkun muun vastaavan kanssa siitä, miten edetään ja mitä ehkä jätetään juttusta pois. (H3 2011.)

H2 (2011) toteaa, että kokemuksen myötä hän on oppinut huomaamaan, mihin asioihin tulisi kiinnittää erityistä huomiota eettisyyden suhteen. Hän kertoo, että erityisesti poliittisista asioista kirjoittaessaan hänen on täytynyt olla varovainen, ihan jo siitäkin syystä, että ollessaan vielä edellisessä työpaikassaan hänellä oli poliittisia luottamustehtäviä. Nyt hän on jo luopunut niistä, mutta toteaa, että pienessä lehdessä työskennellessä aina ei voinut välttyä siltä, ettei olisi joutunut kirjoittamaan jostain aiheesta, joka oli tavallaan itselle liian läheinen. Jos jutuissa käsiteltiin sitä tahoja, jossa H2 (2011) oli itse luottamushenkilönä, hän tunsi, ettei voi kirjoittaa aiheesta. Nykyisessä työpaikassaan hän ei ole joutunut vastaaviin tilanteisiin. (H2 2011.)

Eettisesti haastaviin tilanteisiin ei aina pysty varautumaan huolimatta siitä, kuinka hyvin asiat on etukäteen suunniteltu. Äkillisissä tilanteissa on vain jarrutettava ja mietittävä rauhassa, miten edetään. Normaalin työpäivän aikana ei varsinaisesti aktiivisesti pohdita etiikkaa. Tiukoissa tilanteissa turvaudutaan esimiesten tukeen. H2 (2011) kertoo kysyvänsä herkästi apua jos tuntee, että asioissa saattaa olla esimerkiksi ristiriitatilanne. (H2 2011.)

H1 (2011) lähti ensimmäiselle juttukeikalleen haastattelemaan paikallisten ravintoloiden omistajia näiden tarjoamista palveluista ja hinnoista. Hän ei saanut eräältä haastattelemaltaan henkilöltä kaikkia tietoja, joita juttuun haluttiin, joten hän jätti osan tiedoista pois. Näyttäessään juttua esimiehelleen hänelle kerrottiin, että ei ole lehden ongelma, jos jollain paikalla on sen verran suuret kustannukset, etteivät he halua antaa niitä julkisuuteen. Tämän H1 (2011) kertoo olleen hänen ensimmäinen kosketuksensa journalistin etiikkaan. Hän kertoo katsoneensa juttukeikan jälkeen Journalistin ohjeet tarkasti läpi ja pohtineensa miten niiden mukaan olisi pitänyt toimia. (H1 2011.)

H1(2011) kertoo toimivansa toimituksessa yhdessä sovittujen linjojen mukaan. Pohdittuaan eettisiä asioita ensin yksikseen jonkin aikaa, hän kääntyy esimiehensä tai jonkin kokeneemman toimittajan puoleen saadakseen vahvistuksen omille pohdinnoilleen ja sille, miten kannattaa toimia. Hän kuitenkin toteaa, että mitä enemmän tekee lehtijuttuja, sitä vähemmän hänen täytyy enää pyytää apua. (H1 2011.)

3.2 Yksilönsuoja ja haastatellun oikeudet

Mikäli käsiteltävä asia on sellainen, että siitä on tiettävästi monia erilaisia näkemyksiä, on hyvän tavan mukaista antaa jutun jokaiselle osapuolelle mahdollisuus selventää oma näkemyksensä. Toimittajan tulee kuitenkin uutisoinnissa pitäytyä faktoissa. Mikäli henkilö, jota juttu on koskenut, kokee jutun loukanneen itseään tai oikeuksiaan, on lehden annettava hänelle oikeus esittää oma kantansa. (Huovila 2005, 8, 163, 134.)

On kuitenkin otettava huomioon, että esimerkiksi yksilönsuoja on huomattavasti suurempi yksityisellä kuin esimerkiksi julkisella sektorilla toimivalla henkilöllä. Toimittajan tulee muistaa tämä tehdessään juttua muun muassa onnettomuuksista. Vaikka julkisuuden henkilöt ovatkin yksityistä heikommassa osassa mitä tulee julkisuudessa kerrottaviin asioihin, on muistettava, että uutisoitavalla asialla on kuitenkin oltava merkittävä yhteiskunnallinen vaikutus tai asia voi kyseenalaistaa hänen kykynsä hoitaa tehtävänsä. (Huovila 2005, 113.)

Haastatellulla on myös oikeus tarkistaa juttu, mikäli se on teknisten seikkojen asettamien rajojen puolesta mahdollista. Tässäkin tapauksessa yksityisellä henkilöllä on suurempi oikein kuin julkisuuden henkilöllä. Asiasisältöä ei kuitenkaan toimittajalla ole velvollisuutta muuttaa. Jutun tarkistuttamisen ideana on poistaa asiavirheet ja sellaiset asiat, joista voisi syntyä väärä kuva haastatellun sanomisista, mutta jos jutussa ei ole virheitä haastatellun sanomisiin nähden ei toimittaja ole velvollinen muuttamaan tekstiä. (Mäntylä 2008, 93.)

3.3 Etiikasta keskustelu

Toimittaja tutkii maailmaa oman maailmankatsomuksensa kautta, mutta on kuitenkin tärkeää, että hän osaa tutkia yhteiskuntaa neutraalisti. Tämä tarkoittaa sitä, että huolimatta omista mielipiteistään ja arvoistaan, toimittaja kykenee työstämään myös sellaisia aiheita, joista hän on juttunsa kanssa eri mieltä. Kuitenkaan toimittajalta ei voida olettaa, että hän tekisi jutun omien vakaumuksiensa vastaisesti. Journalistin ohjeiden 5. kohta kertoo tämän hyvinkin selvin sanoin. (Suomen Journalistiliitto 2011.)

Toimittaja voi kuitenkin esittää oman mielipiteensä käsiteltävästä asiasta, mutta sen tulee tehdä sellaiseksi, ettei sitä voi edes vahingossa käsittää yleiseksi faktaksi. Toimittaja voi ottaa kantaa esimerkiksi kolumnin tai kannanoton avulla. (Huovila 2005, 166.)

Kaikki haastattelemani toimittajat olivat sitä pohtivat, että jonkinlainen keskustelutilaisuus eettisten asioiden saralta olisi paikoillaan. Kaikki olivat kuitenkin sitä mieltä, ettei pakotetuissa ja säännöllisissä keskusteluissa olisi mitään järkeä. Haastateltavat kehittivätkin erilaisia malleja, miten he ajattelisivat, että eettistä keskustelua voitaisiin parantaa Karjalaisessa. (H1 & H2 & H3 2011.)

”Kerralla selväksi niin luulisi, että jokainen alkaisi pohtia omia ajatuksiaan.”

H1:n (2011) mielestä eettisistä asioista voisi keskustella esimerkiksi koulutuksenomaisen päivän merkeissä. Tällöin yksi työpäivä, tai ainakin osa siitä, pyhitettäisiin eettisten asioiden läpikäymiselle keskustelun ja kokemusten vaihtamisen puitteissa. Haastateltavan mielestä tämä olisi paras ratkaisu sen vuoksi, että keskustelusta saattaisi saada uusia ajatuksia, ja keinoja, joilla kohdata eettiset ongelmatilanteet. (H1 2011.)

Olisi tärkeää keskustella eritoten ihmisten ennakkoluuloista ja stereotyyppioista ulkomaalaistaustaisia henkilöitä kohtaan, koska Pohjois-Karjalan alueella rasismi on vielä tänäkin päivänä ongelma. Tällä H1 (2011) haluaisi varmistaa, että kaikki ainakin tiedostaisivat ennakkoluulonsa, eikä niitä siten pääsisi livahtamaan kirjoitettaviin juttuihin. (H1 2011.)

”Ehkä niitä tiedostaisi eri tavalla, jos niistä keskusteltaisiin.”

Myös H2 (2011) on sitä mieltä, etteivät pakotetut ja päälle liimatut keskustelut johtaisi hyviin tuloksiin. Hänen mukaansa olisikin parasta, että toimitusneuvotteluissa ja –palavereissa nostettaisiin esille se, että etiikkaa pitää miettiä. Siitä sitten jokainen lehden osasto kokoontuisi kerran kuukaudessa tai parissa keskustelemaan eteen tulleista eettisistä ongelmatilanteista ja siitä miten ne on ratkaistu. (H2 2011.)

H2 (2011) kokee, että osastoittain käydyistä keskusteluista voisi olla hyötyä etenkin uusien näkökulmien löytämisessä. Keskusteluissa kuulisi, miten toiset ovat ratkaisseet jonkin ongelman, ja siitä saattaisi saada omaankin työhönsä helpotusta jos joutuisi samanlaiseen tilanteeseen. (H2 2011.)

”Tämä voisi olla sellainen vuositeema.”

H3 (2011) pohtii, ettei olisi mitään järkeä väkisin istuttaa koko toimitusta esimerkiksi kerran kuussa alas pohtimaan, missä asioissa on tehty väärin ja missä kohtaa jotain asiaa olisi pitänyt etiikan kannalta pohtia enemmän. Hän toteaa, että alas istuminen ja eettisten asioiden pohtiminen voisi niin sanotusti tehdä terää. Samalla hän kuitenkin sanoo, ettei ajatus neljännesvuosittaisistakaan pakollisista istunnoista ole kovin innostava. (H3 2011.)

H3:sen (2011) mukaan aikanaan oli olemassa Pyhäinpäivän seminaari, jossa kirjoittamisen lisäksi keskusteltiin usein esimerkiksi juuri eettisistä asioista. Hänen mukaansa nämä seminaarit olivat vähän niin kuin yhteisiä palavereita, joissa kaikki saivat tuoda esille mieltään askarruttavia asioita. Käytäntö kuitenkin loppui, kun lehti alkoi ilmestyä Pyhäinpäivän jälkeisenä päivänä ja näin ollen kaikki eivät olisi päässeet enää osallistumaan seminaariin. Tällaista kerran vuodessa järjestettävää keskusteluhetkeä H3 (2011) ei pitäisi pahana ajatuksena. (H3 2011.)

4 JOURNALISTIN OHJEET SUUNNANNÄYTTÄJÄNÄ

4.1 Sanomalehti Karjalaiset sisäinen eettinen ohjeisto

Sanomalehti Karjalaisella ei ole omia ylöskirjoitettuja eettisiä ohjeistuksia. Osa haastattelemistani toimittajista oli sitä mieltä, että omat eettiset ohjeistukset voisivat olla ihan käteviäkin, kunhan ne eivät menisi liian rajoittaviksi. H3 (2011) oli sitä mieltä, että tekemällä tarkennuksia talon sisäisesti juttujen kirjoittamisesta tehtäisiin niin kankeaa, että kukaan ei kohta enää uskaltaisi tehdä mitään. Toimittaja on sitä mieltä, että ohjeistuksia tilanteiden hoitamiseen saadaan siinä kohtaa, kun tilanne on niin sanotusti päällä. Lisäksi haastateltavani mielestä sen jälkeen kun toimittaja on ammattiaan jonkin aikaa harjoittanut, hänen pitäisi jo tietää miten toimitaan.

H2 (2011) piti hyvänä ajatuksena ylöskirjattuja, Journalistin ohjeita tarkentavia suosituksia. Hän kokee, että talossa on kuitenkin jonkin verran kirjoittamattomia sääntöjä, ja uudella työntekijällä menee aikaa oppia ne kaikki. Hänen mielestään kirjatut ohjeet siis säästäisivät aikaa, kun kaikkea ei tarvitsisi aina tarkistella erikseen, että mikä talon käytäntö on missäkin asiassa. (H2 2011.)

H1 (2011) on myös sitä mieltä, että joitain asioita voisi täsmentää talon sisällä. Tällä hän tarkoittaa sitä, että vaikka kaikki teksti kirjoitetaankin lain ja Journalistin ohjeiden puitteissa, on osa ohjeista ja säännöistä niin yleismaailmallisesti kirjoitettuja, että niitä voisi hyvin tarkentaa. Tarkennuksia voisi hänen mielestään tehdä esimerkiksi siihen, kun haastatellaan esimerkiksi ulkomaalaistaustaista henkilöä, miten paljon sitä on tarpeellista tuoda esille. Hän toteaa myös, että kaikille yhdenmukaiset ja selkeät ohjeet olisivat hyödyllisiä jo senkin vuoksi, ettei kaikkea tarvitsisi aina erikseen kysellä. (H1 2011.)

Richard Keeble pohtii kirjassaan ”Print Journalism, a critical introduction” (2005) sitä, kuinka tärkeää on keskittyä niin sanottuun oikeaan kieleen, kun halutaan kitkeä rasismi pois journalismista. Hän kirjoittaa, että esimerkiksi maahanmuuttajasta tulisi puhua vain silloin, kun henkilö on oikeasti maahanmuuttaja, eikä vain esimerkiksi selkeästi eritaustainen kuin valtaväestö. (Keeble 2005, 270–271.)

Itse huomasin, miten käteviä ammattieettiset tarkennukset olisivat olleet siinä vaiheessa, kun tein lehtijuttua ”Entä jos ei muistakaan?” (liite 1). Tällöin olisi ollut hyvä, jos esimerkiksi olisi ollut selkeät ohjeet siitä, miten itselle läheisten asioiden kanssa tulisi toimia. Vaikka sainkin aina tarvittavat tiedot esimieheltäni sekä kollegoiltani, olisi toisinaan ollut mukavaa, kun ei kaikkea olisi aina tarvinnut erikseen käydä kysymässä. Toki moneen ongelmaan sai apua jo pelkästään Journalistin ohjeita miettimällä ja ihan omaa maalaisjärkeään käyttämällä.

4.2 Uudistuneet Journalistin ohjeet

Journalistin ohjeet muuttuivat tammikuussa 2011. Verrattaessa edellisiin, vuoden 2005 Journalistin ohjeisiin voidaan todeta, ettei muutoksia ole suuremmalti tullut. Ne muutokset, jotka on päätetty tehdä, liittyvät lähinnä sanamuotoihin. Esimerkiksi ohjeiden kohta numero 8 kuului vanhoissa ohjeissa ”Journalistin on pyrittävä totuudenmukaiseen tiedonvälitykseen”, kun taas uusissa ohjeissa kohta oli muodossa ”Journalistin velvollisuus on pyrkiä todenmukaiseen tiedonvälitykseen”. Vastaavia, muutamalla sanalla muutettuja kohtia löytyy ohjeista muutama. (Suomen Journalistiliitto 2011.)

Uusien journalistin ohjeiden painotukset ovat paikoittain hyviä. H1:sen mukaan esimerkkinä käyttämässäni kohdassa 8 on ennen ollut reunahuomautus, että totuudellisuuden tulisi pyrkiä, mutta jos ei satu siihen pystymään, saa kirjoittaa mitä haluaa. Uusissa ohjeissa totuudenmukaisuus on kuitenkin ennen kaikkea velvollisuus. Oikaisuvaatimukset ovat kuitenkin vähän hölmöjä. Uusien ohjeiden kohdan 20 mukaan jutusta, joka on ollut vain lehdessä, pitäisi tehdä oikaisu myös Internetiin. H1:sen mielestä riittäisi edelleen se, että oikaisu julkaistaan siinä julkaisussa, jossa virhe on ollut. (H1 2011.)

Päivitykset ovat enimmäkseen journalistisen prosessin tekniseen kehitykseen liittyviä tarkennuksia ja lisäyksiä. H2 on sitä mieltä, että esimerkiksi Journalistin ohjeiden kohdan 14 lisäykset ovat paikallaan. (H2 2011.) Kohdassa 14 on kerrottu lähdesuojasta sekä siitä, että yleisölle tulee kertoa miten tietojen paikkansapitävyys ja luotettavuus on varmistettu (Suomen Journalistiliitto 2011).

Omasta mielestäni Journalistin ohjeiden uudistukset ovat tarpeellisia. On tärkeää, että jo ylös kirjatuihissa ohjeissa nimenomaan velvoitetaan journalisteja toimimaan vastuullisesti ja eettisesti oikein. Tarkennuksia on tullut nimenomaisesti haastattelemieni toimittajien toteamiin sanamuotoihin, ja on mielestäni tärkeää, että ohjeita kiristetään. Hyvä esimerkki tästä on ohjeiden kohta 28, johon on lisätty, että esimerkiksi rikosten uhreista juttua tehdessä jo tietojen hankinnassa tulee olla hienotunteinen.

5 KIRJOITTAMINEN ITSELLE LÄHEISESTÄ AIHEESTA

Opinnäytetyöni pohjana olen käyttänyt erästä kirjoittamaani artikkelia. Artikkelin julkaisiin sanomalehti Karjalaisessa 27. tammikuuta 2011 nimellä ”Entä jos ei muistakaan?” (liite 1). Se kertoo entisestä lapsisyöpäpotilaasta ja siitä, miten lapsena sairastettu syöpä on vaikuttanut hänen elämäänsä parantumisen jälkeen – vai onko se vaikuttanut ollenkaan.

5.1 Juttuidea omasta elämästä

Juttuidean sain oman elämäni pohjalta. Olen myös itse sairastanut syövän alle kouluikäisenä ja olen usein törmännyt kysymykseen, miten sairaus on vaikuttanut elämään. Syöpä jo aiheena on arka ja lasten sairastamana se mielletään usein vielä kamalammaksi asiaksi. Halusin kuitenkin herätellä ihmisiä ajattelemaan, että on olemassa sekin mahdollisuus, ettei kauan sitten sairastettu sairaus vaikuta ihmisen elämään välttämättä millään lailla etenkin jos siitä ei kykene muistamaan mitään.

Kun esitin juttuideani esimiehelleni, oli yksi ensimmäisistä kysymyksistäni aiheen hyväksymisen jälkeen se, olenko jollain lailla jäävi tekemään juttua itse taustani vuoksi. Tätä epäilin sen vuoksi, että Journalistin ohjeiden kohdassa 4 kerrotaan, ettei journalisti saa käsitellä sellaisia asioita, joihin liittyy henkilökohtaisen hyötymisen mahdollisuus (Suomen Journalistiliitto 2011). Esimieheni oli kuitenkin sitä mieltä, että mikäli en tunne aihetta itselleni liian läheiseksi ja vaikeaksi kirjoittaa, ei hänellä ole mitään syytä, minkä vuoksi en juttua voisi itse tehdä. Totesin itsekin asiaa pohdittuani, että mitä minä hyötyisin jonkun toisen tarinan kertomisesta.

Alusta saakka oli selvää, että omat näkemykseni eivät saisi paistaa jutusta läpi millään tavalla. Minä olisin juttua tehdessäni ennen muuta toimittaja, jota aihe kiinnostaa, en itsekin entinen syöpälapsi. Tämä rajausta teki minusta objektiivisen niin aihetta kuin haastateltavaakin kohtaan. Mutta vaikka pyrin pysymään objektiivisena, niin jollain tavalla kuitenkin toin myös omia näkemyksiäni esiin haastattelukysymysten kautta. Kysyin

haastateltavalta asioita, joista en ehkä olisi osannut kysyä ilman omaa taustaani. Yksi tällainen asia oli esimerkiksi koulukiusatuksi joutuminen.

Juttua tehdessäni oli erityisen tärkeää pitää oma itseni poissa jutusta. Vaikka itse en ehkä ole kokenut kaikkia asioita samalla lailla kuin haastateltavani, piti minun kuitenkin pitää mielessäni, etten ole kirjoittamassa itsestäni ja omasta elämästäni. Välillä piti oikein kunnolla muistuttaa itselleen objektiivisena pysymistä, mutta mielestäni onnistuin siinä kuitenkin loppuen lopuksi hyvin. Täytyi vain muistuttaa itselle, että tämän jutun teko on kuin mikä tahansa. Kirjoitan siis sen pohjalta, mitä olen haastateltavastani saanut irti.

5.2 Haastateltavan kunnioittaminen

Journalistin ohjeiden 9 kohdan mukaan tiedonhankinta tulisi olla avointa ja toimittajan tulisi ilmoittaa heti kättelyssä ammattinsa ja työpaikkansa. Ei kuitenkaan ole täysin kiellettyä hankkia tietoja muillakaan tavoilla, mutta tällöin asian tulee olla yhteiskunnallisesti erittäin merkittävä. (Suomen Journalistiliitto 2011.)

Kyseenalaisia keinoja tiedon hankkimiseksi ovat muun muassa toiseksi henkilöksi tekeytyminen sekä tietoisien ansan virittäminen. Ongelmallisia näistä keinoista tekee ennen kaikkea se, että täten hankitut tiedot eivät aina ole luotettavia. Tällöin tulee olla erityisen tarkka lähdekritiikin kanssa, eikä päästää mitä tahansa lehteen. (Mäntylä 2008, 94.)

Yksityiselämään kuuluvien arkaluontoisten asioiden julkaiseminen on luvallista vain asianomaisen luvalla. Näin kertoo Journalistin ohjeiden kohta numero 27. Sen vuoksi haastateltavan hankinnassa piti käyttää kiertoteitä, sillä eihän syövän sairastaneista pidetä minkäänlaista julkista rekisteriä. Niinpä soitin Pohjois-Karjalan syöpäyhdistykseen ja selitin juttuaiheeni. Tarkoituksena oli löytää haastateltava, jolla on ollut alle kouluikäisenä jokin syöpä, eli niin nuorena ettei siitä ole mahdollista muistaa mitään.

Oli jo teoriassa mahdotonta saada nimeä ja numeroa haastateltavalle heti, joten annoin omat yhteystietoni henkilölle, jolle minut ohjattiin puhumaan asiasta. Hän otti selvää

siitä, onko Pohjois-Karjalan alueella tällaisia henkilöitä ja suostuisiko joku heistä haastatteluun. Myöhemmin soitin hänelle uudelleen ja sain muutaman mutkan kautta nimen henkilölle, jota juttuun haastattelin.

Olin muutenkin varovainen juttua tehdessäni. Kysymyksiä pohdin pitkään, ja mietin useiden kohdalla, voinko kysyä jotain niin henkilökohtaista, esimerkiksi yksityiskohtia haastateltavalla olleesta syövästä. Oli kuitenkin selvää, että voidakseni todella tehdä luotettavan jutun, ja sellaisen josta kävisi ilmi haastateltavan lapsena läpikäymän syövän laatu, oli tiettyjä kysymyksiä esimerkiksi hoidoista kysyttävä. Kysymykset käsitelivät muun muassa sitä, oliko haastateltava saanut sädehoitoa, montako leikkausta hänelle on tehty ja miten pitkään hoidot jatkuivat. Kysymykset näytin kuitenkin esimiehelleni monesti ennen kuin lähdin haastattelua tekemään.

Yksi asia, joka Karjalaisessa pitää yleensä aina muistaa, on sen lehtiyhteistyö neljän muun sanomalehden eli Savon Sanomien, Keski-suomalaisen, Etelä-Suomen Sanomien ja Turun Sanomien kanssa. Tämä tarkoitti, että minun piti muistaa mainita haastateltavalle asiasta jo siinä vaiheessa, kun keskustelimme ensimmäistä kertaa mahdollisuudesta tehdä lehtijuttu. Lehtiyhteistyön kautta juttuja nimittäin vaihdellaan eri lehtien kesken, joten tuokin juttu saattaisi hyvinkin päätyä julkaistavaksi mihin tahansa edellä luetelluista sanomalehdistä.

Lehtiyhteistyöstä mainitseminen on tärkeää, jottei haastateltavalle tule mitään ikäviä yllätyksiä. Tästä kertoo hyvin selkeäsanaisesti Journalistin ohjeiden kohta numero 17, jonka mukaan haastateltavalle tulee aina kertoa, mikäli hänestä tehtyä juttua tai juttua, jossa on hänen lausumiaan, saatetaan käyttää jossain muussa välineessä tai julkaisussa kuin mihin alkuperäinen tarkoitus on (Suomen Journalistiliitto 2011). Itselleni tämä alkoi olla jo aikalailta selvä asia tätä juttua tehdessä, mutta varsinkin harjoitteluni alussa sain todella pitää huolen, että muistin asiasta mainita.

5.3 Haastattelutilanne

Haastattelun aikana ja jo ennen sitä mietin, onko minun luvallista kertoa haastateltavalle, että olen itsekin sairastanut syövän. Pohdin asiaa pitkään ja tulin siihen lopputulok-

seen, etten ala asiaa mainostamaan, vaan kerron asian jos sille tulee luonteva paikka. Päädyin kertomaan syövästäni haastateltavalle, kun hän tuntui monesti painottavan sitä, ettei voi muistaa mitään sairastamisestaan koska hän on ollut niin nuori sairastaessaan. Kun hän tuota painotti muutaman minuutin sisällä ehkä viidettä kertaa, kerroin, että ymmärrän kyllä, ja selitin itsekin olevani entinen syöpälapsi. Haastateltava tuntui rentoutuvan siinä kohtaa huomattavasti. Jälkeenpäin pohdin, olisiko minun pitänyt kuitenkin pitää suuni kiinni. Tekikö paljastaminen minusta haastateltavaan nähden liian kaverillisen?

Vain H1 (2011) oli ehdottomasti sitä mieltä, ettei minun olisi pitänyt paljastaa haastateltavalleni omaa taustaani. Hänen mukaansa se, että toimittaja on samaistumiskohde haastateltavalle voi aiheuttaa sen, että tämä puhuu sellaisia asioita joita ei muuten olisi ehkä sanonut. Eettisen ristiriidan haastatteleman toimittaja näki siinä, että haastateltava saattaa alkaa puhua toimittajalle kuin kaverilleen, jolloin toimittajan ja haastateltavan välinen raja saattaa hämärtyä juuri sillä tavalla, että haastateltavaa voidaan myös johtaa harhaan tällä konstilla. (H1 2011.)

Muut haastatteleman toimittajat olivat sitä mieltä, että kertominen omakohtaisesta kokemuksesta voi laukaista haastattelutilanteessa haastateltavan ja toimittajan välistä jännitettä. H2 (2011) pohti, että kuuluu toimittajan ammattitaitoon osata luoda sellainen tunnelma, että haastateltavan on helppo puhua toimittajalle. Hän kuitenkin korostaa sitä, että journalistisen päätäntävällän tulee kaikesta huolimatta pysyä toimittajalla eli yhteisten taustojen ei siis saa antaa vaikuttaa itse jutun kirjoittamiseen. (H2 2011.)

Myös H3 (2011) kertoi käyttävänsä usein omaa kokemustaan jostain asiasta haastatellaan ihmisiä. Hän näkee, että tällöin toimittajasta ja haastateltavasti tulee tasavertaisia. Hän kuitenkin muistuttaa, että toimittajalla on lopulta vastuu siitä, mitä lehteen painetaan. Kaikkea mitä kuulee, ei tarvitse kirjoittaa. Hän kertoo myös itse kysyvänsä haastateltavaltaan toisinaan, että onko tämä varma, että haluaa jonkun kertomansa asian mukaan juttuun. Toimittaja toteaa, että ”en katso asioita vain yhden linssin läpi, vaan siinä on muitakin linssejä”. (H3 2011.)

5.4 Kirjoitusprosessi

Myös kirjoitustavassa piti olla erityisen tarkka. Oli alusta saakka selvää, että mitään juorulehtiainesta en jutusta tee. Tämä piti pitää mielessä, sillä tällaisesta aiheesta saa helposti aikaiseksi säälivän ja surkuttelevan, ihan tahtomattaankin. On monia tapoja esittää asioita ja niistä piti valita se sopivin tähän juttuun. Valitsin tavan, joissa kerroin asiat suoraan, mutta annoin haastateltavan ajatusten tulla selkeinä esille tämän kommentteissa. Tämä toimii, sillä siten jutusta ei tule sensaatiohakuisen oloista, mutta sen onnistuu silti pitämään pysäyttävänä tarinana tosielämästä.

Haastattelemiini toimittajat olivat sitä mieltä, että kirjoittaessa juttua pitää olla hienotunteinen ja varovainen. Toimittaja tekee haastateltavan kanssa tietynlaisen sopimuksen ja sitä sopimusta ei tule rikkoa. (H1 & H2 & H3, 2011.) Tämä tarkoittaa oman juttuni kohdalla, ettei jutusta todellakaan saanut tulla juorulehtimateriaalia, vaan sen piti esittää haastattelemiini henkilön tarina kauhistelematta. Samalla piti myös muistaa, ettei juttua saanut lähteä kaunistelemaankaan. Sanavalinnoilla toki sai paljon aikaan, mutta tiettyjä asioita en juttuun laittanut – mutta jos olisin juurutoimittaja, olisivat asiat luultavasti jutusta lopulta paikkansa löytäneet. Tosin siinä kohtaa ei etiikalla kyllä mielestäni olisi ollut enää mitään tekoa jutun kanssa.

5.5 Tekstin tarkistuttaminen ja korjaaminen

Myös jutun tarkistuttamisessa olin huolellinen. Pidin alusta saakka selvänä, että haastateltava saa tarkistaa jutun ennen sen julkaisemista. Voi olla, että vähän liioittelinkin tässä asiassa, sillä lähes joka kerta tehtyäni joitain korjauksia lähetin jutun luettavaksi. En kuitenkaan aina, sillä jos jutussa oli muutettavaa vain esimerkiksi jokin vuosiluku, sen muuttamiseen ei tarvittu mitään avaruusfysiikkaa, vaan sen saattoi tehdä ilman väärinkäsityksiä siitä, miten asian tuli ilmaista.

Journalistin ohjeet neuvovat hyvin selkeäsanaisesti, miten tulee suhtautua haastateltavan pyyntöön saada lukea juttu ennen sen julkaisemista. Kohdassa numero 18 kerrotaan, että pyyntöön tulee suostua, mikäli se on julkaisullisista syistä mahdollista. Kohdassa kui-

tenkin korostetaan, ettei haastateltavalle tule antaa ”journalistista päätäntävaltaa”, vaan journalisti tekee itse journalistiset ratkaisut. (Suomen Journalistiliitto 2011.) Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että asiavirheet korjataan, mutta muuhun osaan juttua ei haastatellulla ole oikeutta vaatia korjauksia.

Ehkä toisinaan menin jos ylivarovaisuuden puolelle ja tässä heijastui varmasti myös oma taustani. Mietin, että mikäli olisin jutussa itse haastateltavana, haluaisin kyllä lukea sen lopullisemman version. Tosin journalistisin perusteisiin siihen ei olisi eikä tässäkään tapauksessa ollut mitään velvoitetta. Toisin sanoen sen jälkeen kun muutokset oli juttuun tehty ja asiavirheet korjattu, ei minun olisi tarvinnut enää lähettää tekstiä haastateltavalleni. Lopulta juttu lähti hänelle kolme kertaa. Ensimmäisellä kerralla hän luki sen läpi, toisella kerralla tarkasti tehdyt muutokset ja kolmannella kerralla luki vielä jutun lopullisena läpi.

Ensimmäisessä kerrassa ei ollut mitään ihmeellistä, sillä luetan muutenkin jutut haastateltavalla, ainakin jos on kyse sellaisista asioista, jotka saattaa tulkita monin eri tavoin. Toisella kerralla halusin hänen tarkastavan korjaukset, jotta ne varmasti tulivat oikein. Ensimmäisellä kerralla olin muun muassa kirjoittanut väärin hänelle tehdyn leikkauksen nimen, enkä siten löytänyt siitä tietoa mistään. Kolmas kerta oli näin jälkeensä ajateltuna ehkä hätävarjeluun liioittelua ja oman selustan ylimääräistä turvaamista. Nyt en enää lähettäisi tekstiä kolmatta kertaa, sillä juttuun ei ollut tullut suuria muutoksia.

H2 totesi, että antaa haastatellun mielusti kyllä lukea jutun läpi jos tämä sitä pyytää, mutta että hän ei muuta tekstistä kuin asiavirheet. Lisäksi, mikäli haastateltava tuntee, ettei ole ilmaissut jotain asiaa tietyllä tavalla, hän saattaa muuttaa sitäkin. Luettaminen on hänen mielestään tärkeää sen vuoksi, että tekstiin ei jäisi minkäänlaisia turhia virheitä. (H2 2011.)

H1:sen (2011) mukaan riittävä peruste sille, että lähdetään poistamaan tekstistä jotakin, on se, että haastateltava ei ole muotoillut asiaansa oikein ja tätä kautta on päässyt syntymään väärinkäsitys. Epäjohdonmukaisuudet tulee hänenkin mielestään poistaa tekstistä, mutta samaan hengenvetoon hän toteaa, ettei poista jutusta mitään, jos se on perusteltua julkaista, eikä siitä ole haittaa esimerkiksi jollekin ulkopuoliselle. Tällä hän tarkoittaa sitä, että jos haastateltava on esimerkiksi sanonut jonkin henkilön nimen, joka ei jut-

tuun varsinaisesti liity mutta saattaisi kyseisen henkilön huonoon valoon, niin silloin on perusteltua poistaa nimi jutusta. Hän toteaa, että pitää aina olla hienotunteinen tiettyyn rajaan saakka. (H1 2011.)

6 YHTEENVETO JA POHDINTA

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli tutkia, miten ammattietiikka vaikuttaa toimittajan työhön, ja miten eettisiä asioita käsitellään toimituksissa. Tarkoituksena oli myös tutkia, miten kokemus vaikuttaa toimittajan työhön ja eettisten ratkaisujen tekoon. Haastattelujen myötä sain selville, että ammattietiikkaa ei käsitellä toimituksessa paljon yhteisesti.

Jokainen toimittaja kuitenkin joutuu lähes päivittäin eettisten ratkaisujen eteen ja toisinaan käy niistä keskustelua esimiestensä, päätoimittajan tai kollegojensa kanssa. Kokemuksen huomasin vaikuttavan ammattieettiseen ajatteluun sitä helpottavasti. Tällä tarkoitan sitä, että jokaista asiaa ei tarvitse pohtia erikseen, vaan joissain tapauksissa toimintatapa tulee niin sanotusti selkärangasta.

Opinnäytetyötä tehdessäni huomasin kuinka moniulotteinen asia journalistin etiikka on. Monet tahot pyrkivät säätelemään toimittajan vapautta kirjoittaa juttuja, mutta esimerkiksi Journalistin ohjeiden avulla välttyään suurimmilta ylilyönneiltä. Olemassa olevat eettiset linjaukset myös auttavat toimittajia työssään, sillä heillä on jokin mihin nojata, että näin on tehty ja sovittu joten näin voin minäkin tehdä.

Mielestäni kaikkia tilanteita tulee kuitenkin käsitellä tapauskohtaisesti, aivan kuten haastattelemani toimittajatkin sanoivat. Ei ole olemassa mitään tiettyä kaavaa, jonka mukaan voisi aina mennä, sillä tilanteet muuttuvat jatkuvasti. Onkin tärkeää, että journalistista työtä tehdessä pitää paitsi terveen maalaisjärjen mukanaan myös tietää alalla vallitsevat eettiset koodistot sekä käytännöt.

En ehkä alun perin osannut odottaa journalismin eettisyyden olevan näinkin laaja käsite. Tiesin toki sen, että etiikan piiriin kuuluu paljon ja kaikennäköistä, mutta koska siihen en ollut ennemmin näin syvällisesti perehtynyt, tulivat tietyt asiat yllätyksinä. Olin yllätynyt muun muassa siitä, miten paljon ja miltä kaikilta eri näkökannoilta asioita voi ja täytyykin tutkia pohdittaessa etiikkaa.

Omaa artikkeliani tehdessäni totesin, kuinka paljon erilaisia näkökulmia asioista voidaan löytää. Näistä asioista on puhuttu koulussa, mutta kuitenkin vasta niin sanottu to-

dellinen ja kouriintuntuva työ opettaa miten itse toimii tilanteissa. Aina sitä voi kuvitella osaavansa toimia tietyissä tilanteissa mutta yllätyksiin täytyy varautua.

Opinnäytetyöni pohjana olevaa artikkelia tehdessäni olin mielestäni ehkä liiankin varovainen. Tällä tarkoitan sitä, että eihän siinä sinänsä ole eettisesti mitään väärää tehdä itselleen läheisestä aiheesta juttua, mutta alun perin mietin olenko jäävi jutun tekijäksi. Nyt tiedän, että tämän nimenomaisen tapauksen kohdalla kaikki oli kiinni siitä pystynkö itse pitämään itseni ja tarinani jutun ulkopuolella. Lisäksi jouduin miettimään, koenko jutun kirjoittamisen liian raskaaksi itselleni oman taustani vuoksi.

Opinnäytetyötä tehdessäni mieleeni nousi asioita, joita en tähän työhön voinut kuitenkaan ajan ja käytössä olevien resurssien vuoksi ottaa mukaan. Tällaisia asioita olivat muun muassa se, miten eri osastoilla työskentelevien toimittajien ammattieettiset näkökulmat ja tavat toimia eroavat toisistaan sekä miten erilaiset koulutustaustat vaikuttavat toimittajan ammattieettiseen toimintaan.

Tutkimusprosessini onnistui mielestäni hyvin. Sain selville ne asiat, joita lähdin hakemaan ja sain paljon uutta tietoa jo olemassa olevan lisäksi. Tosin olisi ehkä ollut parempi haastatella useampaa toimittajaa, tai tehdä jonkinlainen rasti ruutuun -kysely näiden haastattelujen lisäksi koko toimitukselle. Nämä jäivät kuitenkin pois työstäni, sillä jos olisin ottanut ne mukaan, olisi opinnäytetyöni paisunut liian suureksi itselleni, myös sen lukijalle. Oli parempi keskittyä muutamaan tarkasti rajattuun asiaan sen sijaan, että olisin lähtenyt selvittämään kaikkia mieltäni askarruttavia kysymyksiä tämän tutkimuksen puitteissa.

Lopullisena yhteenvedona voisin lainata erästä haastattelemistani toimittajista.

”Kehityn koko ajan, ja se on sellainen oma kasvuprojekti.” (H1, 2011.)

Paljon paremmin hän ei olisi voinut asiaa ilmaista. Teoriaa voi lukea niin paljon kuin haluaa, mutta vasta käytännön tilanteet opettavat miten eettiset ratkaisut syntyvät, ja miten niiden edessä itse toimii.

LÄHTEET

AINEISTOLÄHTEET

Entä jos ei muistakaan? Henkilöhaastattelu. Tehnyt: Susanna Eriksson. Julkaistu sanomalehti Karjalaisessa 27.1.2011.

TEORIALÄHTEET

Aaltola, Juhani ja Valli, Raine 2001. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalla tutkijalla. Gummerus Kirjapaino, Jyväskylä.

H1 2011. Sanomalehti Karjalaisen ajankohtaistoimittaja. Haastattelu 3.2.2011.

H2 2011. Sanomalehti Karjalaisen uutistoimittaja. Haastattelu 4.2.2011.

H3 2011. Sanomalehti Karjalaisen rikos- ja oikeustoimittaja. Haastattelu 7.2.2011.

Hemánus, Pertti 1989. Viestinnän ja joukkotiedotuksen perusteet. Johdatus tiedotusoppiin. Yliopistopaino, Helsinki.

Huovila, Tapani 2005. Toimittaja – tiedon etsijä ja vaikuttaja. Werner Söderström Osakeyhtiö, Helsinki

Keeble, Richard 2005. Print Journalism, a Critical Introduction. Routledge, New York.

Kunelius, Risto 2004. Viestinnän vallassa. Johdatus joukkoviestinnän kysymyksiin. Werner Söderström Osakeyhtiö, Helsinki

Kuutti, Heikki 2006. Uusi mediasanasto. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.

Mäntylä, Jorma 2008. Journalistin etiikka. Gaudeamus Helsinki University Press, Helsinki.

Nurmi, Timo 2002. Uusi suomen kielen sanakirja. Gummerrus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.

Patterson, Philip ja Wilkins, Lee 1991 & 1994. Second Edition Media Ethics Issue and Cases. Wm. C. Brown Communications, Inc., Dubuque.

Räikkä, Juha 2004. Moraalin kanssa. Esseitä hyvästä yhteiskunnasta. Oy UNIPress Ab, Suomi.

Suomen Journalistiliitto 1993. Journalismi: Sananvapaus ja etiikka. Suomen Journalistiliitto, Tampere.

Uimonen, Risto 2009. Median mahti. Werner Söderström Osakeyhtiö, Juva.

MUUT LÄHTEET

BBC: Editorial guidelines.

<http://www.bbc.co.uk/guidelines/editorialguidelines/edguide/editorialvalues/index.shtml>
Luettu ja tulostettu 8.9.2010

EthicNet: Codes by country. Koodistot maittain.

http://ethicnet.uta.fi/codes_by_country

Ruotsin koodisto:

http://ethicnet.uta.fi/sweden/code_of_ethics_for_the_press_radio_and_television

Luettu ja tulostettu: 13.9.2010

Norjan koodisto:

http://ethicnet.uta.fi/norway/code_of_ethics_of_the_norwegian_press

Luettu ja tulostettu: 14.9.2010

Tanskan koodisto:

http://ethicnet.uta.fi/denmark/the_national_code_of_conduct

Luettu ja tulostettu: 15.9.2010

Islannin koodisto:

http://ethicnet.uta.fi/iceland/rules_of_ethics_in_journalism

Luettu ja tulostettu: 16.9.2010

Internetix 1.

http://oppimateriaalit.internetix.fi/fi/avoimet/Oviestinta/tiedotusoppi/p2_media-analyysi/1_johdatus/2_johdatus

Luettu ja tulostettu 10.3.2011

Internetix 2.

http://oppimateriaalit.internetix.fi/fi/avoimet/Oviestinta/tiedotusoppi/p4_instituutiot/3_instituutio

Luettu ja tulostettu 10.3.2011

Journalismi.fi, Risto Kuneliuksen ”Näkökulmia journalismin tutkimukseen”.

<http://journalismi.uta.fi/index.php?page=artikkelit&type=artikkelit&id=14>

Luettu ja tulostettu 17.3.2011

KvaliMOTV.

http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_3.html

Luettu ja tulostettu 13.3.2011

STT:n eettiset ohjeet toimittajilleen.

http://www.stt.fi/fi/tyylikirja/toimittajan_etiikkaa_ja_juridiikkaa/

Luettu ja tulostettu 8.9.2010

Suomen Journalistiliitto: Journalistin ohjeet 2005.

<http://www.journalistiliitto.fi/pelisaannot/journalistinohteet/>

Luettu ja tulostettu 30.8.2010

Suomen Journalistiliitto: Journalistin ohjeet 2011.

<http://www.journalistiliitto.fi/pelisaannot/journalistinohteet/>

Luettu ja tulostettu 2.2.2011

Tilastokeskus. Puolistrukturoitu haastattelu.

<http://www.stat.fi/virsta/tkeruu/04/02/>

Luettu ja tulostettu 13.3.2011

Entä jos ei muistakaan?

Antti Kylänpää sairastui puolitavoituaana leukemiaan. Muistoksi jäi vain yksi pieni arpi.

Susanna Eriksson

Jouko oensuuna lähtöisin oleva yhteiskuntatieteiliden kandidaatti Antti Kylänpää, 25, oppi lukemaan 4-vuotiaana ja aloitti koulun 6-vuotiaana.

– Tuolloin piti käydä testeissä, että nähtiin, onko lapsi valmis aloittamaan koulun etuajassa. Todettiin, että minulla on normaalia korkeampi älykkyyssummaa, nykyisin Tampereen yliopistossa kansainvälisiä politiikkaa opiskeleva Kylänpää kertoo.

Kylänpää on myös voittanut ikäsarjansa Pohjois-Karjalan shakkimestaruuden neljästi peräkkäin ollessaan noin 10-vuotias. Yhoppilaaksi hän kirjitti vuonna 2003 saaden koko Iä-Suomen parhaat pisteet kemiasta.

– Yhtiä pistettä vajaa täydet tuli, hän kertaa.

Eihän tuossa mitään, sanosivat monet. Monilla ei kuitenkaan ole Kylänpään taustaa. Kylänpää on sairastanut akuutti lymfaattisen leukemian eli ALL:n, joka on leukemian nopeasti etenevä muoto.

– Oppimisvaikeuksien mahdollisuudesta varoiteltiin, kun sairastuin.

Leukemia ei kuitenkaan ole koskaan aiheuttanut hänelle

minkäänlaisia vaikeuksia esimerkiksi oppimisen suhteen.

Ei uusiutumista

Kaikki ei tuntunut olevan kunnossa, kun Kylänpäälle nousi puolitavoituaana korkea kuume ja hän muuttui kalpean keltaiseksi. 41 asteen kuume veikatti hänet sairaalaan, jossa syöpä todettiin. Elettiin syyskuun alkua vuonna 1986.

Kylänpää sai hoitoa Kuopion yliopistollisessa keskussairaalassa. Koska hän oli sairaalassa niin nuori, hän joutuu tarkastamaan yksityiskohdat sairaudestaan ja sairastamisajastaan vanhemmiltaan.

– Säteilyhoitoa olen saanut ainakin kerran, ja solunsalpaajia annettiin huhtikuuhun 1987.

Syöpä ei uusiutunut kertakään, ja Kylänpään hoito lopetettiin kokonaan syyskuussa 1989.

Vain yksi leikkaus

Terveeksi toteamisen jälkeen hän kävi kerran vuodessa Kuopiossa tarkastuksissa aina vuoteen 2002 saakka eli 18-vuotiaaksi. Tarkastuksissa seurattiin muun muassa oppimista ja kasvun kehitystä.

– Kertaakaan ei ole ollut mitään poikkeuksellista, minäkin vuosiksi olisi pitänyt miettiä, johtuuko se leukemiasta. Leukemia ei juurikaan jättä-

nyt jälkiä Kylänpäähän.

– Yksi pieni ja lähes huomattamaton arpi minulla on.

Arpi on jääntistä tehystä Port a Cath -leikkauksesta. Leikkauksessa taskimoon asennettiin portti, jonka kautta lääkkeitä saatiin annettua suoraan suoneen.

Ollutta ja memyitä syöpää Kylänpää kertoo ajattelevansa vain harvoin, ehkä kerran partivuodessa.

– Koska en muista syövästä mitään, niin ei se tunnu sillä tavalla suurelta asialta.

Kylänpää kertoo, ettei hänellä ole mitään tarvetta salailia syöpäänsä. Kovin usein ei vain tule sellaisia tilanteita, joissa olisi jotenkin luontevaa kertoa asiasta. Mikäli syövästä tulee puhetta, hän saattaa mainita sairaudestaan.

– Eihän syöpä nyt mikään yleinen ruokapöytäkeskustelu aihe ole, hän naurahattaa.

Kylänpään mukaan kukaan ei ole suhtautunut kertomiseen mitenkään ihmeellisesti.

– Ehkä siinä on se, että oma suhtautumisen asiaan on luontevaa. Syöpä nyt vain oli ja sillä hyvä.

Mystinen syöpä

Antti Kylänpää kertoo, ettei hän muista, että perheessä olisi sen kummempin istuttu alas ja puhuttu syövästä.

– Olen aina tiennyt, että tällainen on ollut, mutta ei sitä mitenkään erityisesti ole esille nostettu.

Syöpä vaikutti kuitenkin sen verran hänen perheeseensä, että hänen isänsä oli Suomen syöpäseuraiden lasten ja nuorten valtakunnallisen yhdistyksen eli Syivän puheenjohtaja runsaat kymmenen vuotta poikansa sairautumisen jälkeen. Kylänpään äiti oli puolestaan maakunnan syöpäyhdistyksen naisosaston puheenjohtaja yli kymmenen vuotta.

Molemmat vanhemmat olivat myös perustamassa syöpäpöytäyhdistystä.

Suhautuminen syöpään onkin perheessä tyynä. Kylänpään äidin sairastuttua rintasyöpään vuonna 2003 tämän asenne oli niin rauhallinen, etteivät muutkaan osanneet huolestua.

Syöpään liitetään Kylänpään mielestä paljon ylimääräistä mystisyyttä.

– Esimerkiksi diabetes tai keltakita ovat paljon enemmän elämää haittaavia sairauksia loppuelämänsä.

kuin minun kauan sitten ollut leukemiani. Minun ei tarvitse enää miettiä sitä, kun taas diabetesitot ja keltakikot joutuvat elämään sairautensa kanssa loppuelämänsä.

Antti Kylänpää

Entinen syöpälapsi

→ Ikkä: 25-vuotias.
→ Perhe: Isä, äiti ja isosisko.
→ Asuu: Tampereella.
→ Koulutus: Yhteiskunta- ja politiikan tutkimuksen kandidaatti.
→ Harrastukset: Muun muassa teatterissa käyminen ja lukeminen. Kylänpää on mukana myös Eeritsen kaupungin puolesta ry:n (ent. Reilun kaupungin puolesta Repu ry) toiminnassa.
→ Syöpä: Akuutti lymfaattinen leukemia todettiin syyskuussa 1986.
→ Hoitopaikat: Kuopion yliopistollinen keskussairaala.
→ Hoito: Syövän akuutissa vaiheessa sädehoito ja syöstaarit eli solunsalpaajat.
→ Terve: Kylänpää todettiin terveeksi huhtikuussa 1989. Hän kävi kuitenkin tarkastuksissa vuoteen 2002, jolloin hänestä tuli täysi-ikäinen.

Leukemia

Akuutti lymfaattinen leukemia eli ALL

→ Lapsuusiässä sairastetuista leukemioista noin 85 prosentissa kyseessä on ALL.
→ ALL on leukemian nopeasti etenevä tyyppi.
→ Hoitona käytetään solunsalpaajahoidon, sädehoitoa ja kantasolusiirtoa.
→ Poijoismaissa leukemian sairastuneista lapsista noin 80 prosentilla paranee.

Leukemia

Akuutti lymfaattinen leukemia eli ALL

→ Lapsuusiässä sairastetuista leukemioista noin 85 prosentissa kyseessä on ALL.
→ ALL on leukemian nopeasti etenevä tyyppi.
→ Hoitona käytetään solunsalpaajahoidon, sädehoitoa ja kantasolusiirtoa.
→ Poijoismaissa leukemian sairastuneista lapsista noin 80 prosentilla paranee.

Lähde: Duodecim Terveydenkirja, Syvä ry.

